

Huostaanotto ja lapsen oikeudet

Raija Huhtanen

15.3.2018

Huostaanottoa koskeva päätöksenteko

- Huostaanoton osapuolet
  - Lapsi
  - Vanhempi/huoltaja
  - Viranomainen julkisen vallan edustajana, tehtävänä yleisen edun edistäminen ja valvonta
- Osapuolten välisissä oikeussuhteissa – oikeuksissa ja velvollisuuksissa - tapahtunut muutoksia 1900-luvun alkupuolelta tähän päivään tultaessa

Tilanne ennen 1980-lukua

- Isän ja holhoojan (rajoittamaton) valta muihin perheenjäseniin nähden aina 1900-luvun ensimmäisille vuosikymmenille asti
- Lapsi muodollisesti oikeussubjekti, jolle oikeusjärjestys ei tunnustanut kuitenkaan oikeuksia vanhempaan/hooltajaan tai julkiseen valtaan nähden
- 1936 lastensuojelulaki
  - Julkisen vallan oikeus ja velvollisuus puuttua isän/perheen valtaan
  - Lapsella ei oikeutta suojeluun, ei asianosaisasemaa, ei oikeutta tulla kuulluksi tai käyttää muutenkaan puhevaltaa lastensuojeluasiassa

Vuoden 1983 lastensuojelulaki

- Tavoite: lapsen yhteiskunnallisen ja oikeudellisen aseman vahvistaminen, lapsen ottaminen huomioon "itsenäisenä oikeudellisena subjektina"
- Lain perusteluissa viitataan mm. YK:n lasten oikeuksien julistukseen (1959) ja valmisteilla olleeseen YK:n lapsen oikeuksien yleissopimukseen
- Lapselle asianosaisasema huostaanottoasiassa
- Lapsen ikään (15 v./12 v.) sidottu oikeus käyttää puhevaltaa - oikeus tulla kuulluksi, oikeus saada päätös tiedoksi, muutoksenhakuoikeus – ja oikeus vastustaa tehokkaasti huostaanottoa

Vuoden 1983 lastensuojelulaki

- Lapsen edun periaate
  - "Perhe- ja yksilökohtaisessa lastensuojelussa on otettava ensisijaisesti huomioon lapsen etu." (9 § 1 mom.)
  - Lapsen edussa oli kysymys lapsen fyysisten, psyykkisten ja sosiaalisten tarpeiden selvittämisestä ja niiden huomioon ottamisesta
  - Viranomaisen velvollisuus ottaa huomioon lapsen toivomukset ja mielipide; palveli ensisijaisesti lapsen edun selvittämistä ja turvaamista

Perus- ja ihmisoikeuksien murros 1980- ja 1990-lukujen taitteessa (ja sen jälkeen)

- Euroopan ihmisoikeussopimus (1990)
- YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus (1991)
- Perusoikeusuudistus (1995)
- Perustuslakiuudistus (2000)
- Lastensuojelulaki (2007)

Perus- ja ihmisoikeuksien murros 1980- ja 1990-lukujen taitteessa (ja sen jälkeen)

- Perus- ja ihmisoikeudet kuuluvat yhtäläisesti jokaiselle esim. iästä riippumatta (PL 6 § 1-3 mom.)
  - Perusoikeuksia koskeva puhevallan käyttö: tarkempia säännöksiä voidaan antaa tavallisella eduskuntalailla
- Julkisen vallan velvollisuus turvata yhtäältä lapsen ja toisaalta myös vanhempien/huoltajien perus- ja ihmisoikeuksien toteutuminen (PL 22 §)
  - Perus- ja ihmisoikeusmyönteinen tulkinta

Perus- ja ihmisoikeuksien murros 1980- ja 1990-lukujen taitteessa (ja sen jälkeen)

- Perus- ja ihmisoikeuksien kasvanut merkitys paitsi lakien säätämiseksi myös niiden käytäntöön soveltamiselle
- Perusoikeuksien rajoittaminen; rajoitusedellytykset, erityisesti suhteellisuusperiaate ("lievimmän haitan periaate")
- Perus- ja ihmisoikeuksien väliset kollisiotilanteet
  - Perusoikeuspunninta: pyrittävä löytämään kussakin tilanteessa oikea tai oikeudenmukainen tasapaino eri suuntiin käyvien perus- ja ihmisoikeuksien välillä

Perus- ja ihmisoikeuksien murros 1980- ja 1990-lukujen taitteessa (ja sen jälkeen)

- Perus- ja ihmisoikeuksien suhde lapsen edun periaatteeseen

Huostaanottoon liittyvät perusoikeuksien rajoitus- ja kollisiotilanteet

---

- Huostaanotosta, erityisesti tahdonvastaisesta huostaanotosta, ja siihen liittyvästä sijaishuollosta päättäminen
- Sijaishuollon aikana tehtävät päätökset (yhteydenpidosta päättäminen, laitoshuollossa sovellettavat rajoitukset, koulunkäynnin järjestäminen ...)
- Huostassa pidon lopettamisesta päättäminen